DUBBA · OYSS HAZIRLIK
10. Sınıf Coğrafya Dersi 1. Dönem 1. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 4
Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Adı Soyadı: .....
Sınıf / No: .....
Puan: .....

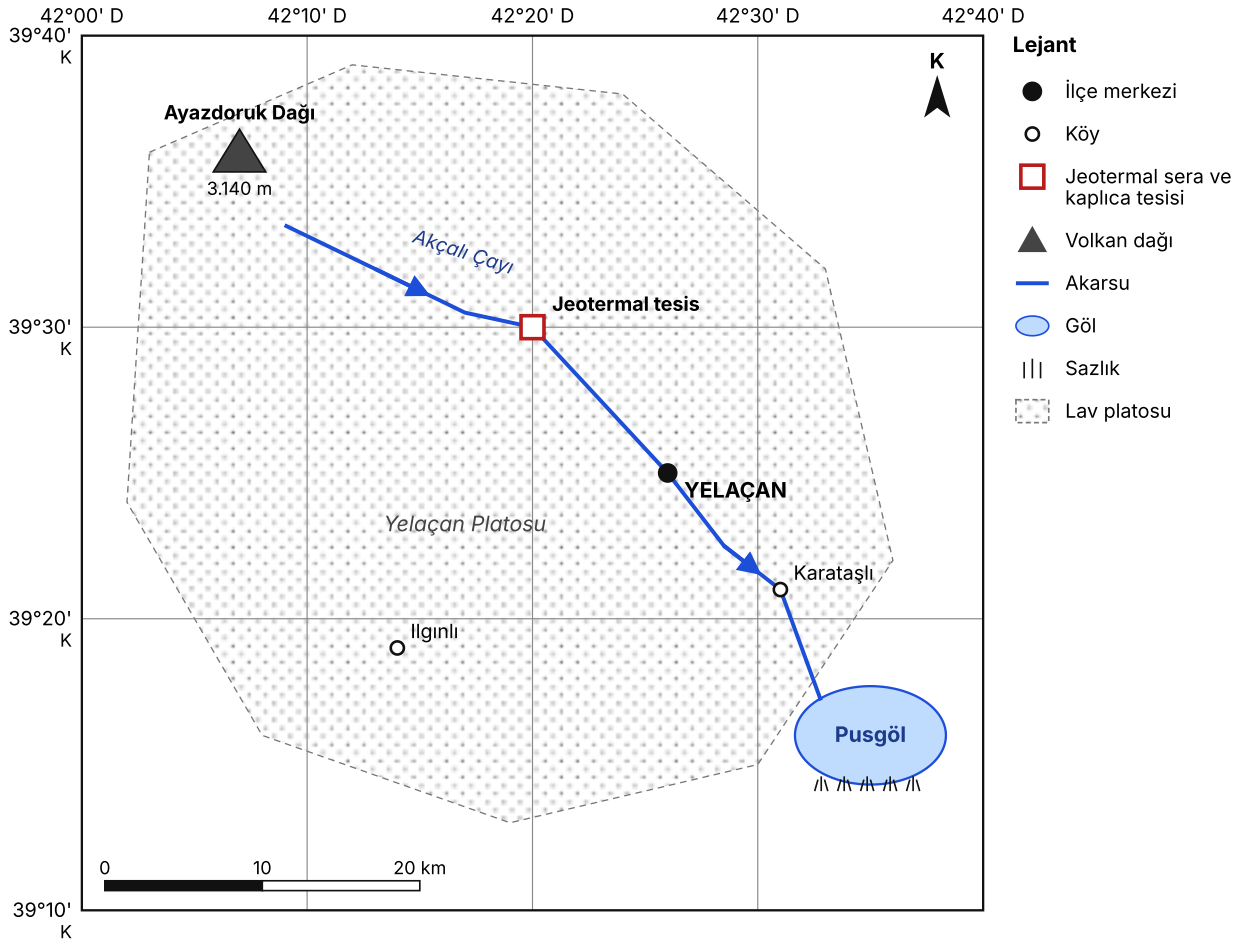
Telefonda aç: süreli çöz, paylaş

10. Sınıf Coğrafya · 1. Dönem 1. Ortak Yazılı (Senaryo 4)

1. Aşağıda Doğu Anadolu'daki Yelaçan ilçesindeki (kurgusal) gelişmelerle ilgili yerel bir haber ve ilçe ile yakın çevresinin konum ve fiziki haritası verilmiştir.

> ***Yelaçan Postası · 24 Temmuz 2026 (kurgusal haber)***
>
> *Akçalı Çayı kıyısındaki jeotermal sera ve kaplıca tesisinde bu yıl sera alanı iki katına çıkarıldı. Yerden çıkan sıcak suyla ısıtılan seralarda kış aylarında da domates ve biber yetiştiriliyor; ürünler her hafta tırlarla Erzurum ve İstanbul'daki hallere gönderiliyor. Seralarda çalışanların çoğu her sabah servisle Karataşlı ve Ilgınlı köylerinden geliyor; köy muhtarları, iş bulmak için büyük kentlere giden gençlerin azaldığını söylüyor. İlçe merkezinde kömür sobası yerine jeotermal suyla ısıtılan konutlar çoğaldıkça soğuk kış günlerinde havayı kaplayan duman da azaldı. Öte yandan tesisin kuyularından çıkan suyun sıcaklığı ve miktarı son üç yılda düşmeye başladı. Uzmanlar, kullanılan suyun yalnız bir kısmının yeniden yerin altına gönderildiğini belirterek kuyulardan çekilen su azaltılmazsa sıcak su kaynağının giderek zayıflayacağı uyarısında bulundu.*

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Şekil 1. Yelaçan ve yakın çevresinin konum ve fiziki haritası

Haberden ve haritadan yararlanarak aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1.1. Jeotermal tesisin konumunu; bulunduğu yarım küreler, yaklaşık enlem ve boylam değerleri, çevresindeki yer şekilleri ve yerleşmelere göre konumu ile bağlı olduğu akarsu havzası bakımından yazınız.

© Dubba · dubba.com.tr

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

1.2. Haberde anlatılan gelişmeleri coğrafyanın **hareket**, **etkileşim** ve **sürdürülebilirlik** kavramlarıyla ilişkilendirerek açıklayınız.

2. Yelaçan Belediyesi, ilçeye ait mekânsal verileri bir Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) uygulamasında katmanlar hâlinde toplamıştır. Uygulamada altlık olarak uydu görüntüsü kullanılmakta, üzerinde şu katmanlar açılıp kapatılabilmektedir:

1 Binalar · **2** Yollar · **3** Akarsular ve göl · **4** Diri faylar · **5** Tarım ve mera alanları · **6** Sağlık ve eğitim kurumları · **7** Afet ve acil durum toplanma alanları · **8** Jeotermal kuyular ve boru hatları

Belediye çalışanları bu uygulamayı aşağıdaki işlerde kullanmayı planlamaktadır:

- **I.** Yeni bir okul için diri faylardan ve taşkın tehlikesi olan çay yatağından uzak bir arsa aramak
- **II.** Acil bir hasta için ambulansın sağlık ocağından hastanın evine en kısa sürede ulaşacağı güzergâhı belirlemek
- **III.** Jeotermal boru hattında bir arıza olduğunda hattın geçtiği tarım alanlarını ve hattın yakınındaki akarsuyu belirlemek
- **IV.** Toplanma alanlarına uzak kalan konutları belirleyip yeni toplanma alanlarının yerini planlamak
- **V.** Ilgınlı köyü çevresindeki meraların akarsulara uzaklığını görerek hayvanların su içebileceği otlatma alanlarını planlamak

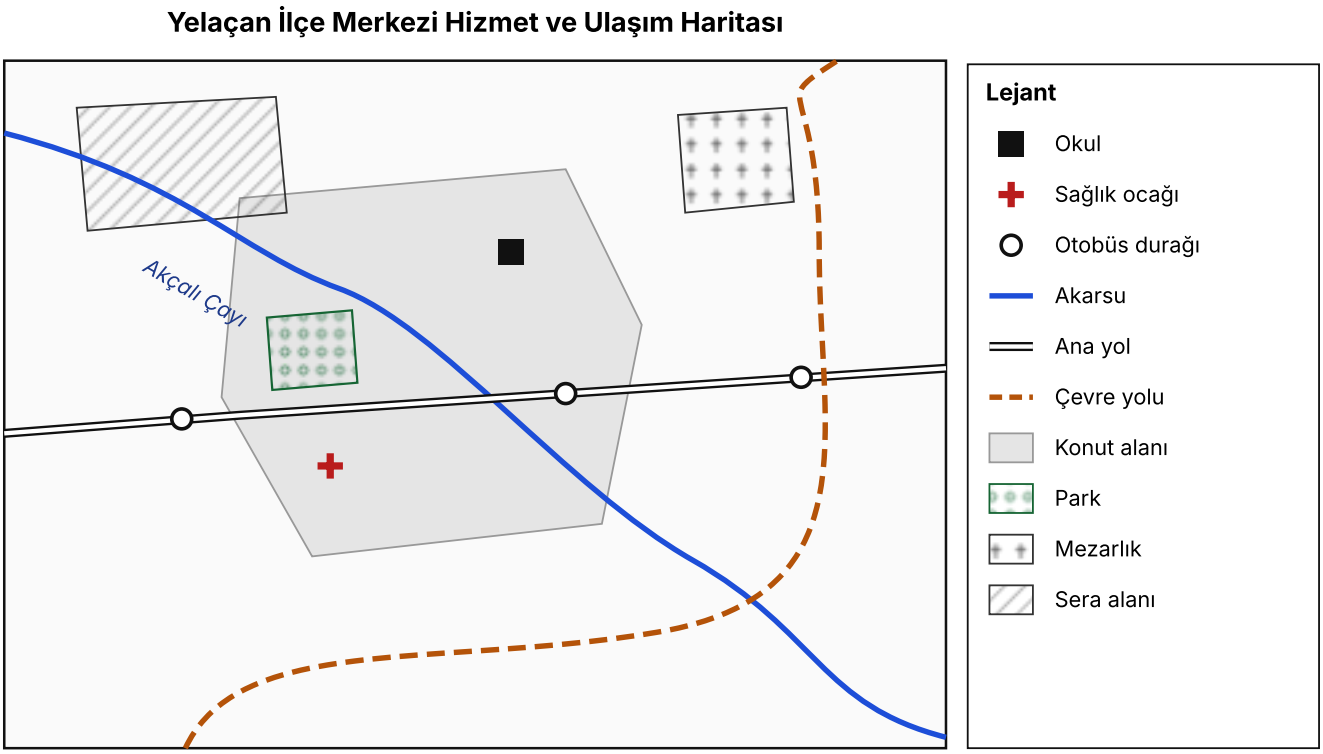
Her iş için birlikte açılması gereken katmanların numaralarını ve CBS'nin bu işte sağlayacağı kolaylığı aşağıdaki tabloya yazınız.

İş	Katman numaraları	Sağlayacağı kolaylık
I		
II		
III		
IV		
V		

3. Zeynep, Emre ve Kaan'dan oluşan öğrenci grubu, ilçeye yeni gelenlere yol gösterecek bir hizmet ve ulaşım haritası hazırlamak istemiştir. Grup, dijital harita uygulamasındaki uydu görüntüsünü altlık olarak kullanmış; görüntüden topladığı verileri nokta, çizgi ve alan sembollerine göre tasnif ederek Şekil 2'deki haritayı

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

oluşturmuştur.

Kaynak: Dijital harita uygulamasındaki uydu görüntüsü (görüntü tarihi: Eylül 2026). Hazırlayanlar: Emre, Zeynep, Kaan.

Şekil 2. Öğrenci grubunun oluşturduğu harita

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

3.1. Grup, haritanın ikinci sürümüne aşağıdaki verileri de eklemek istemektedir. Her verinin haritada hangi sembolle (nokta, çizgi ya da alan) gösterilmesi gerektiğini tabloya yazınız.

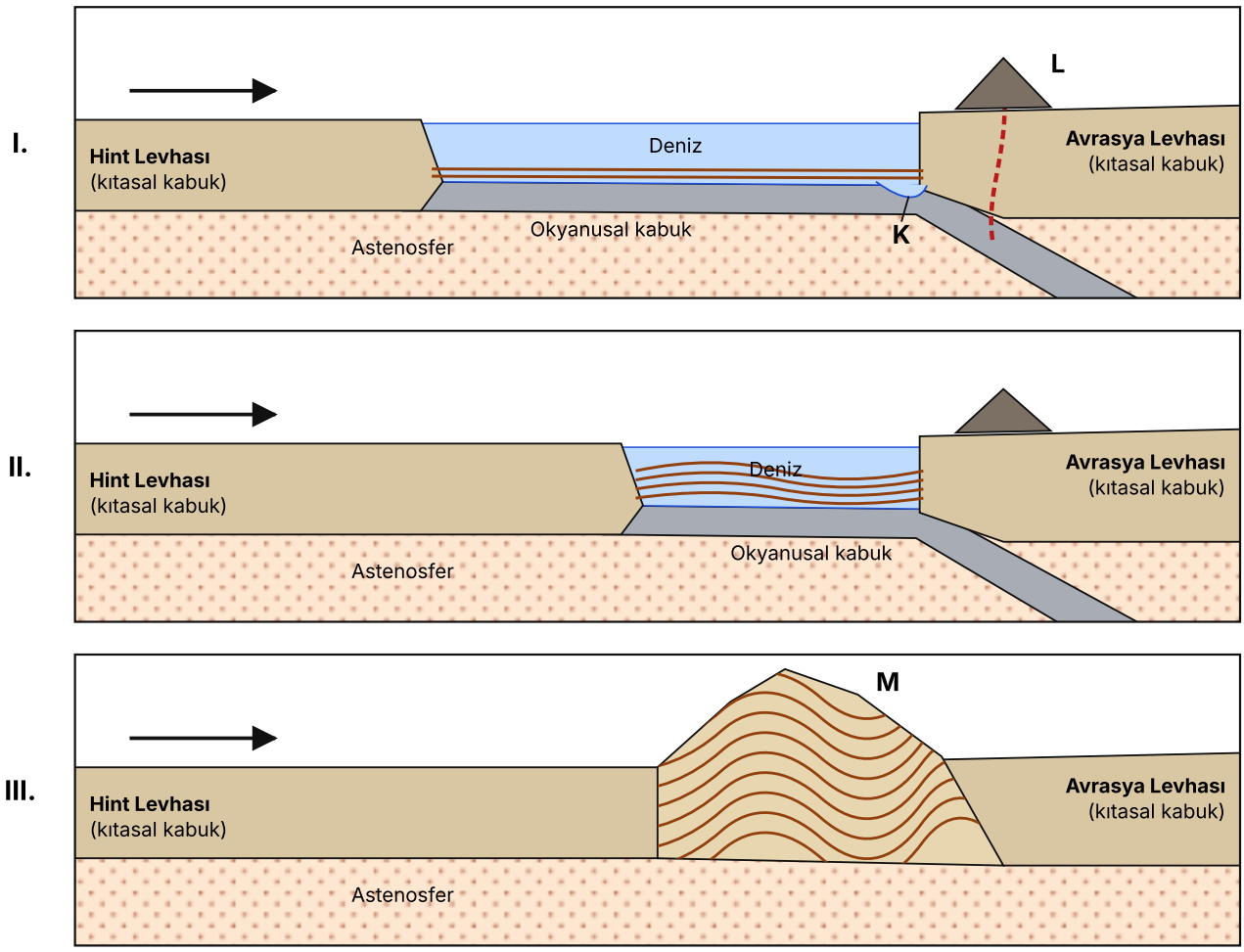
No	Eklenecek veri	Sembol
I	İlçe merkezindeki iki eczane	
II	Kaplıcaya uzanan yürüyüş yolu	
III	Akçalı Çayı'ndan su alan sulama kanalı	
IV	İlçenin batısındaki tepede bulunan su deposu	
V	İlçenin kuzeyinde yaklaşık 40 hektarlık ağaçlandırma sahası	
VI	Çevre yolunun doğusunda kurulan 12 hektarlık küçük sanayi sitesi	

3.2. Grup, kaplıca hakkında "2004 yılında açıldı, yılda yaklaşık 45.000 kişi ziyaret ediyor." bilgisini de not etmiştir. Bu bilginin mekânsal veri mi yoksa mekânsal olmayan veri mi olduğunu belirleyiniz ve gerekçesini açıklayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

3.3. Şekil 2'deki haritada bulunması gereken bileşenlerden hangilerinin eksik olduğunu belirleyiniz. Eksik her bileşenin grubun kullandığı araçlarla nasıl tamamlanabileceğini açıklayınız.

4. Emre, Himalaya Dağları ile ilgili izlediği bir belgeselden sonra bu dağların oluşumunu üç aşamada gösteren Şekil 3'teki şematik kesitleri hazırlamıştır.

Şekil 3. Himalaya Dağları'nın oluşum aşamaları (şematik kesit)

4.1. Şekil 3'teki I, II ve III. aşamalarda gerçekleşen süreçleri levha hareketleri ve kabuk türleriyle açıklayınız. Açıklamanızda K, L ve M ile gösterilen yer şekillerinin adlarını da kullanınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

4.2. Emre, belgeselin son bölümünde bir okyanusun ortasında, iki okyanusal levhanın birbirine yaklaştığı çarpışan levha sınırı boyunca yay biçiminde sıralanmış volkanik adalar görmüştür. Bu sınırda yaşanan süreçlerin Şekil 3'teki aşamalardan hangisine benzediğini belirleyiniz. Bu sınırda oluşan yer şekillerinin Himalaya'dakilerden farklı olmasını levhaların kabuk türleriyle açıklayınız.

5. Zeynep, Yelaçan ilçesine yaptığı saha gezisinde aşağıdaki gözlemleri not etmiştir.

Gözlem	Zeynep'in notu
I	İlçe, geniş ve düz bir platonun üzerinde kurulmuş. Yol yarmalarında koyu renkli, gözenekli bazalt katmanları birkaç metre kalınlıkta, birbirinin üzerine yayılmış hâlde görülüyor.
II	Ayazdoruk Dağı, plato yüzeyinden yaklaşık 1.200 metre yükselen, yamaçları dik, konik bir dağ. Yamaçtaki yarmalarda koyu renkli lav katmanları ile kül ve tüf katmanları sırayla üst üste diziliyor; zirvede çukur bir ağız bulunuyor.
III	Jeotermal tesisin bulunduğu yerde yerden sıcak su çıkıyor; bu su seraların ısıtılmasında ve kaplıcada kullanılıyor.
IV	Pusgöl, düz tabanlı alçak bir ovanın içinde yer alıyor. Ovayı kuzeybatıdan, düz bir hat boyunca uzanan dik bir yamaç sınırlıyor. Yöre halkı sık sık hafif sarsıntılar hissettiklerini anlatıyor.

Yukarıdaki gözlemlerden yararlanarak aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

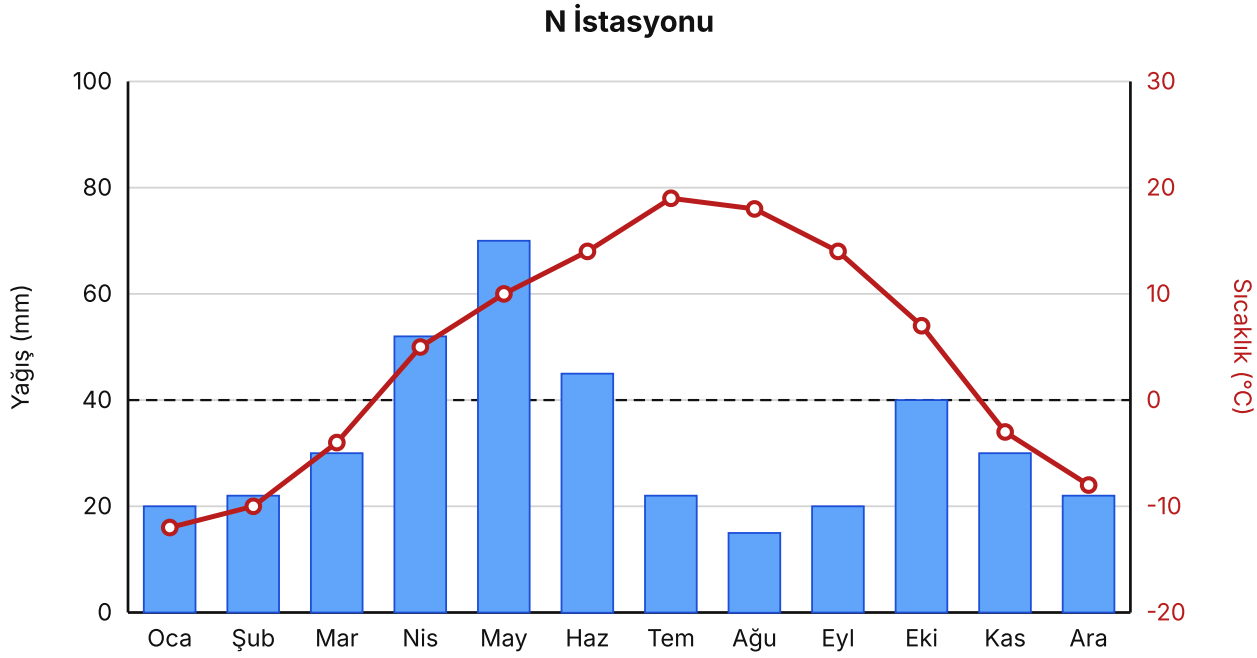
5.1. I, III ve IV. gözlemlerdeki oluşumları Türkiye'nin, özellikle de Doğu Anadolu'nun tektonik yapısıyla ilişkilendirerek açıklayınız.

5.2. II. gözlemde anlatılan dağın hangi volkan konisi türüne örnek olduğunu yazınız. Gerekçenizi bu dağı diğer iki volkan konisi türünden ayıran özelliklere dayandırarak açıklayınız.

6. Kaan, Yelaçan Platosu'nda bulunan N İstasyonu'nun (kurgusal) uzun yıllık ortalamalarla çizilmiş iklim

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

grafiğini (Şekil 4) incelemiş, plato yüzeyinde yaptığı gözlemleri de aşağıdaki gibi not etmiştir.

Şekil 4. N İstasyonunun iklim grafiği

> *Platoyu oluşturan bazalt, magmatik bir kayaçtır. Kayaç yüzeyi her yerde çatlaklarla bölünmüş; çatlaklar boyunca ayrılan keskin köşeli bloklar yamaç diplerinde yığınlar oluşturmuş. Toprak yalnızca birkaç santimetre kalınlıkta ve seyrek otlarla örtülü. İstasyon görevlisi, yazın gündüz ile gece arasındaki sıcaklık farkının çok büyük olduğunu anlattı.*

6.1. Şekil 4'ten yararlanarak N İstasyonu'nda ortalama sıcaklığı 0 °C'nin altında olan ayların sayısını, yıllık sıcaklık farkını ve yağışın miktarı ile yıl içindeki dağılışını yazınız.

6.2. Plato yüzeyinde hangi ayrışma türünün daha etkili olduğunu belirleyiniz. Bu durumu Şekil 4'teki iklim özellikleri, istasyon görevlisinin anlattıkları ve kayaç özellikleri ile neden-sonuç ilişkisi kurarak açıklayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

6.3. Kaan, Akçalı Çayı vadisinin rüzgârdan korunan bir yamacında bazalt çatlaklarına kök salmış ardıç çalıları ile çalıların altında plato yüzeyindekinden daha kalın, koyu renkli bir toprak görmüştür. Bitkilerin bu yamaçta bazaltın ayrışmasına fiziksel ve kimyasal yoldan nasıl katkı sağladığını açıklayınız. Toprağın burada daha kalın olmasını bu katkıyla ilişkilendiriniz.

Cevap anahtarı: çözdükten sonra okut.
Her maddenin tam puan ölçütü, kısmi ve sıfır puan durumu, olası yanıt. Kendini puanla, aynı sayfadan 40 dakikalık sayaçla yeniden çöz.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif